

Mark- och miljödomstolen

Annika Wahlfried Wikingsson,
annika.wahlfriedwikingsson@dom.se

Remiss av EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial, KN2023/02645

Bakgrund

Växjö tingsrätt, mark- och miljödomstolen, har av regeringen fått uppdrag att svara på remiss avseende EU-kommissionens förslag till förordning om kritiska och strategiska råmaterial – European Critical Raw Materials Act.

Mark- och miljödomstolens yttrande

Domstolen bedömer att det är svårt att på befintligt material och mot bakgrund av nu gällande lagstiftning se hur den föreslagna förordningen ska tillämpas på miljöprövningar enligt miljöbalken och speciallagstiftning som t.ex. minerallagen. Antagligen behövs omfattande följdlagstiftning för att regleringarna ska kunna fungera tillsammans på ett ändamålsenligt sätt och med uppfyllande av förordningens syfte.

Domstolen lämnar nedan sina kommentarer och synpunkter i huvudsak efter samma ordning som artiklarna i den föreslagna förordningen har.

Tystnadsplikt och konfidentialitet - Preambeln punkten 58

Det bör bedömas om nuvarande sekretesslagstiftning är lämpligt utformad för att uppnå det som anges.

Definitioner - Artikel 2

Övergripande beslut – Artikel 2 punkten 20

Enligt domstolen behöver det preciseras vilket beslut som åsyftas med begreppet ”comprehensive decision” (övergripande beslut). Det behöver härvid framgå om prövningen enligt minerallagen ska anses ingå i definitionens och den föreslagna EU-förordningens räckvidd. Frågan ställs bland annat med hänsyn till att definitionen av övergripande beslut förefaller utesluta att domstolar utgör första instans.

Genomförande av strategiska projekt – Artikel 7

Övervägande allmänintressen – Artikel 7, punkten 2

Genom hänvisningarna till art- och habitatdirektivet, ramvattendirektivet respektive fågeldirektivet, bedömer domstolen att artikeln 7 blir tillämplig

och bör i sig kunna få genomslag i medlemsländerna avseende kriterierna för allmänna intressen.

Snabba och underlättade genomföranden -Artikel 7, punkten 3-4

Det framstår enligt domstolen som oklart hur dessa punkter är tänkta att genomföras i medlemsstaterna och hur dessa kan påverka tillståndsprövningen där.

En nationell behörig myndighet ("One stop shop") – Artikel 8

En nationell behörig myndighet – Artikel 8 punkten 1-3

Det framgår initialt inte helt tydligt vilka uppgifter den nationella behöriga myndigheten ska ha i förhållande till själva tillståndsgivningen, om den främst ska underlätta processen eller om den också ska ansvara för prövning och beslut. Härvid noteras att begreppet "One stop shop" inte finns med i definitionslistan till artikel 2. Av exempelvis artikel 8 punkten 2 och preambelns punkten 20 förefaller avsikten dock vara att den nationella myndigheten även ska vara beslutande myndighet, vilket domstolen fortsättningsvis utgår från i sitt remissvar.

Domstolen konstaterar då att om uppgiften för den nationella behöriga myndigheten omfattar att fatta beslut om tillstånd och villkor, framstår det inte som självklart vilken eller vilka av de nuvarande svenska tillståndsmyndigheterna som ska anses vara den nationella myndigheten enligt artikel 8 – regeringen, mark- och miljödomstolarna eller länsstyrelserna. Alternativt avses en ny myndighet?

Även med möjligheten enligt artikel 8 punkten 3 för den nationella myndigheten att delegera ansvar och uppgifter, kommer det enligt domstolens bedömning att krävas nationella överväganden och följdändringar för att förordningsregleringen ska kunna få genomslag.

Resurstilldelning – Artikel 8 punkten 7

Domstolen noterar att den behöriga nationella myndigheten (eller efter delegation enligt punkten 3 möjligen myndigheterna) ska ha tillräckligt antal kvalificerad personal och resurser som krävs, för utbildning och fortbildning, för att förordningen ska få genomslag.

Det är viktigt att denna resursfråga bevakas och beaktas nationellt, utifrån vilka myndigheter som kommer anses berörda av artikel 8, av kraven på snabbhet enligt artikel 9 samt av tidsfristerna i artikel 10-11, se vidare nedan.

Prioriterad status för strategiska projekt – Artikel 9

Högsta möjliga nationella betydelse – Artikel 9 punkten 2

Enligt domstolens bedömning kommer områden som omfattas av strategiska projekt att behöva beaktas i den intresseavvägning som ska göras enligt 2 kap. 9 § och 2 kap. 10 § miljöbalken.

Berörda svenska myndigheter kommer med den föreslagna förordningen också att behöva bevaka att områden som kan omfattas av strategiska projekt pekas ut som riksintressen enligt 3 kap. 7 § miljöbalken.

Så högt klassade allmänintressen som förordningen avser, kommer enligt domstolens bedömning också att behöva beaktas enligt 21 kap. 7 § miljöbalken enligt vilken mark- och miljödomstol ska överlämna frågan till

regeringen för prövning. Däremot förefaller enligt dagens reglering de strategiska projekten enligt den föreslagna förordningen inte ingå i de som regeringen ska ta till sig enligt 17 kap. miljöbalken.

Artikel 9 punkten 3 – alla överklaganden ska behandlas som brådskande

Det bör i det fortsatta arbetet kommenteras om artikel 9.3 syftar till någon ändring av gällande rätt.

Tillståndsgivningens varaktighet – Artikel 10

Tidsgränser för tillståndsgivningsprocessen – Artikel 10 punkten 1-2

Domstolen noterar att det inte finns några regler i dagens lagstiftning som säkerställer att den föreslagna förordningens handläggningstider kommer kunna hållas. Detta eftersom det i praktiken är så många olika faktorer som påverkar handläggningstiderna, som exempelvis brister i ansökningsunderlagen och oenigheter under processerna.

”Automatiska tillstånd” – Artikel 10 punkten 4

Domstolen noterar att när det inte krävs en specifik miljöbedömning, medför denna punkt ett automatiskt tillstånd om den behöriga myndigheten inte har fattat beslut inom den angivna tiden. Detta är en konstruktion som idag endast finns för anmälningsärenden, jämför t.ex. 21-27 §§ förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd och 19-23 §§ förordning om vattenverksamheter. Sådan anmäld verksamhet kan påbörjas vid uteblivet beslut men verksamheten får inte någon rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken. Den kan alltså bli föremål för senare förelägganden eller förbud enligt miljöbalkens allmänna tillsynsregler. Det behöver enligt domstolen klargöras vilken rättskraft ett automatiskt tillstånd (”considered as approved”) enligt den föreslagna förordningen ska anses ha. Samtidigt noterar domstolen dock att det torde vara relativt ovanligt att strategiska projekt inte kommer att omfattas av kraven på specifik miljöbedömning enligt MKB-direktivet eller 6 kap. MB.

Validering av ansökan – Artikel 10 punkten 5

Domstolen noterar inledningsvis att det är positivt att det i artikel 10 punkten 5 andra stycket ges en tydlig definition, av att datum för erkännande av ansökans giltighet ska anses utgöra början på processen.

Däremot bedömer domstolen att tidsfristen i artikel 10 punkten 5 första stycket är synnerligen svår att uppnå. Enligt domstolens erfarenhet kan sökande vanligtvis endast ge in enklare formella kompletteringar på så kort tid. Den föreslagna korta tidsfristen skulle enligt domstolens bedömning därför medföra ökad risk för avvisning av ansökningar.

Samrådsprocesser för MKB - Artikel 11

När tillståndsmyndigheten nationellt är domstol som första instans, fullgörs samrådsskyldigheten enligt 6 kap. MB av länsstyrelsen, inte av tillståndsmyndigheten. Oavsett hur den behöriga myndigheten enligt förordningens artikel 8 kommer att utses, kan detta innebära behov av följdändringar nationellt.

Fysiska planer – Artikel 12

Domstolen noterar att denna artikel kommer att behöva beaktas av kommunerna och regeringen i planarbeten och utesluter inte att s.k. planförelägganden kan behöva tillgripas.

Tillgänglighet on-line för information - Artikel 17

Regeringen bör se över pågående arbete för Domstolsverket och länsstyrelserna att digitalisera tillståndprocesserna om domstolarna och länsstyrelserna är tänkta att vara behöriga myndigheter.

Peter Ardö

Beslut om detta yttrande har fattats av chefsrådmannen Peter Ardö efter föredragning av rådmannen Annika W. Wikingsson och tekniska rådet Carl-Philip Jönsson